

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Leuvens Instituut voor Criminologie
Werkcollege Criminologische Praktijk
Academiejaar 2013 - 2014

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

DOORSTROOM VAN OPLEIDING NAAR TEWERKSTELLING IN DE GEVANGENIS

NAAM: SHANA FRANS

STAGEPLAATS: VOCVO

STAGEMEESTER: INGE VAN ACKER

STAGEBEGELEIDER: ZOE COSEMANS EN ELKE ROEVENS

Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
DEEL 1: LITERATUURSTUDIE	6
1. Hulp- en dienstverlening in de gevangenis.....	6
1.1 Historiek	6
1.1.1 Algemeen.....	6
1.1.2 Strategisch plan	7
1.2 Realisatie	8
1.3 Aanbod	9
1.3.1 Welzijn en gezondheid.....	9
1.3.2 Cultuur en sport.....	9
1.3.3 Arbeid.....	10
2. Volwassenenonderwijs.....	10
2.1 Organisatie.....	10
2.1.1 Centra voor Basiseducatie en Centra voor Volwassenenonderwijs	11
2.1.2 Consortia Volwassenenonderwijs.....	11
2.1.3 Onderwijskoepels en pedagogische begeleidingsdiensten	11
2.1.4 Vocvo en Stuurgroep Volwassenenonderwijs.....	12
2.2 Praktijk.....	12
2.2.1 Modulair systeem.....	12
2.2.2 Studiebewijzen en diploma's.....	13
3. Onderwijs in gevangenissen.....	13
3.1 Strategisch plan	13
3.1.1 Kwalitatief aanbod.....	13
3.1.2 Onderwijs	14
3.2 Organisatie.....	15
3.2.1 Regionaal	15
3.2.2 Bovenlokaal	16
3.3 Praktijk.....	16
3.3.1 Deelname	16
3.3.2 Modulair systeem.....	17
3.3.3 Duur	17
3.3.4 Erkende studiebewijzen.....	17

3.3.5 Aanmoedigingspremie	17
3.3.6 Open Universiteit	18
3.3.7 Open leercentrum	18
DEEL 2: METHODOLOGIE	19
1. Probleemformulering.....	19
2. Dataverzameling	20
3. Data-analyse.....	23
4. Kwaliteit en beperkingen	23
DEEL 3: RESULTATEN	25
1. Hoe wordt het onderwijs lokaal georganiseerd in de gevangenissen van Mechelen, Hoogstraten, Merksplas en Oudenaarde?.....	25
1.1 Hoe wordt het onderwijsaanbod bepaald?	26
1.2 Hoe verloopt de procedure tot opleiding voor een gedetineerde?	27
2. Hoe verloopt de procedure tot tewerkstelling voor een gedetineerde?	29
3. In welke mate vindt er een doorstroom plaats van opleiding naar tewerkstelling in de gevangenissen van Mechelen, Hoogstraten, Merksplas en Oudenaarde?	31
3.1 Geen georganiseerde doorstroom	31
3.2 Effectieve doorstromingen.....	31
3.3 Mogelijke doorstromingen.....	32
3.4 Oorzaken van niet-doorstroming.....	33
DEEL 4: CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	35
1. Conclusie	35
2. Aanbevelingen.....	36
Bibliografie	37

Lijst van bijlagen

Bijlage 1	Lijst geschoolde arbeid Vlaamse gevangnissen.....	38
Bijlage 2	Topiclijsten.....	40
Bijlage 3	Voorbeeld Interviewtranscript.....	49
Bijlage 4	Toelating Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen.....	54
Bijlage 5	Structuurschema onderwijs aan gedetineerden.....	55

Inleiding

Hulp- en dienstverlening is een belangrijk en actueel thema in de gevangenis. Vanuit de buitenwereld bestaat er belangstelling voor. Zo werd bijvoorbeeld eind vorig jaar tijdens Open Bedrijvendag in West-Vlaanderen de mogelijkheid geboden aan het publiek om een kijkje te nemen in de werkhuizen in de gevangenis van Brugge (Reuse, 07.10.2013). In dit onderzoek wordt er dieper ingegaan op enkele aspecten van de hulp- en dienstverlening. Meer bepaald wordt er gekeken naar doorstromingen van onderwijs naar tewerkstelling binnen de gevangenis.

Als eerste komt de literatuurstudie aan bod. Hierin wordt de hulp- en dienstverlening in Vlaamse gevangenissen besproken. Het volwassenonderwijs is daar ook een aspect van, maar dit wordt apart behandeld omdat dit ingewikkelder en dus uitgebreider is. Hierbij wordt het reguliere volwassenenonderwijs en het onderwijs in de gevangenissen apart behandeld. Deel twee omvat de methodologie. De probleemstelling met de onderzoeksvragen, dataverzameling en data-analyse komen hierin aan bod. Ook wordt de kwaliteit en beperkingen besproken. Het derde deel omvat de resultaten die antwoorden bieden op de onderzoeksvragen. In het vierde en laatste deel wordt er een conclusie gemaakt en worden er aanbevelingen geformuleerd.

DEEL 1: LITERATUURSTUDIE

In dit onderdeel wordt relevante literatuur besproken in verband met de hulp- en dienstverlening in Vlaamse gevangenissen, het volwassenenonderwijs en het onderwijs in gevangenissen.

1. Hulp- en dienstverlening in de gevangenis

In dit onderdeel wordt eerst de historiek toegelicht rond hulp- en dienstverlening in de gevangenis. Vervolgens wordt de realisatie van die hulp- en dienstverlening uitgelegd. Ten slotte wordt het aanbod ervan in de Vlaamse gevangenissen nader bekeken.

1.1 Historiek

Als eerste wordt de algemene historiek van de hulp- en dienstverlening in gevangenissen gegeven worden. Vervolgens wordt er nader ingegaan op het strategisch plan hulp- en dienstverlening.

1.1.1 Algemeen

In de Vlaamse gevangenissen is er steeds een hulp- en dienstverleningsaanbod geweest. Gevangenisdirecties hebben al altijd activiteiten georganiseerd om de gedetineerden bezig te houden. Zo kunnen ze hun detentie zo zinvol mogelijk invullen. Hierbij werd er samengewerkt met externe organisaties. Bij de staatsvorming in 1980 werd de Vlaamse overheid bevoegd voor welzijn, onderwijs, cultuur, sport, werkgelegenheid en gezondheidszorg en sociale hulpverlening aan gedetineerden met het oog op hun reïntegratie. Deze bevoegdheden overlapt met die van de federale overheid dus er werd in 1994 een samenwerkingsakkoord opgesteld tussen de staat en de Vlaamse Gemeenschap. Dit had tot gevolg dat er in elke gevangenis een welzijnsteam werd ingevoerd. Deze teams moesten de hulp- en dienstverlening uitwerken. In 1993 werd er ook al een Vlaamse Interdepartementale Commissie ‘Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden’ opgericht. Deze commissie kwam tot het inzicht dat er een strategisch plan nodig was (Vlaamse Overheid Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2010, pp. 6-9, 15).

1.1.2 Strategisch plan

Het beleid voor de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden werd in 2000 vastgelegd in een strategisch plan. In dit onderdeel zal de inhoud van het plan verduidelijkt worden.

Volgens art 5 alinea 1, II, °7 BWHI is de Vlaamse Gemeenschap exclusief bevoegd voor de sociale hulpverlening aan gedetineerden met het oog op hun resocialisatie.¹ Dit artikel werd vertaald naar het strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Dit plan werd opgesteld door de Vlaamse Interdepartementale Commissie in de periode april-juni 2000 en het werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 8 december 2000. Als proef werd het eerst uitgevoerd in de regio Antwerpen-Kempen in 2002 om daarna geleidelijk aan geïmplementeerd te worden. Sinds 2008 wordt het strategisch plan in alle Vlaamse en Brusselse gevangenissen toegepast (Meyvis, Roose & Vander Laenen, 2012, pp. 43,44). Sinds het ontstaan van het strategisch plan wordt er gewerkt aan een decreet ‘hulp- en dienstverlening aan gedetineerden’ onder leiding van de Afdeling Welzijn en Samenleving. Dit decreet zou tot doel hebben om een wettelijke basis te geven voor de coördinatie, planning en uitvoering van het hulp- en dienstverleningsaanbod. Er zullen meer formele en consequente plannings- en overlegstructuren te vinden zijn. Dit zal ook voorzien dat er een strategisch plan per legislatuur wordt gepubliceerd (Nuyts, Patterson, Clark, & De Groof, 2012, p. 207).

In het plan wordt benadrukt dat een gedetineerde, buiten dat hij van zijn vrijheid beroofd is, zijn rechten blijft behouden (Interdepartementale Commissie Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, 2000, p.4). Dit valt ook terug te lezen in artikel 6 van de basiswet betreffende het gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden. Daar staat dat de gedetineerden aan geen andere beperkingen van zijn politieke, burgerlijke, sociale,

¹ Art. 5 Bijzondere Wet tot Hervorming der Instellingen

economische of culturele rechten wordt onderworpen dan deze de uit een strafrechtelijke maatregel voortvloeien.²

Het strategisch plan bevat een geïntegreerd beleid die het wil implementeren op een tijdspanne van tien jaar. Het bevat vijf kernstrategieën (Interdepartementale Commissie Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, 2000, pp.6, 21):

1. Uitbouwen van een kwalitatief aanbod
2. Profileren van het hulp- en dienstverleningsaanbod
3. Ontwikkelen en implementeren van samenwerkingsmodellen en organisatievormen
4. Verkrijgen en vergroten van het draagvlak bij de actoren van de Vlaamse Gemeenschap en bij de stakeholders: Gevangenisdirecties, Justitie en samenleving
5. Ontwikkelen en implementeren van een HRM- en organisatieontwikkelingsbeleid

1.2 Realisatie

De gedetineerden hebben recht op hulp- en dienstverlening aangezien hun straf enkel een vrijheidsberoving inhoudt. Buiten de ontneming van die vrijheid, behouden ze alle rechten die elke burger heeft. Een andere reden waarom er hulp- en dienstverlening voor gedetineerden wordt georganiseerd is dat ze zo een band met de maatschappij behouden. Als ze vrijkomen, kunnen ze beter reïntegreren door de kennis en vaardigheden die ze hebben opgedaan.

Voor de realisatie van het hulp- en dienstverleningsaanbod in de gevangnissen is er samenwerking op verschillende niveaus nodig. Zo werkt de Vlaamse overheid ten eerste samen met federale diensten van Justitie. Verder wordt er ook samengewerkt met verschillende Vlaamse organisaties en voorzieningen.

² Art. 6 basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden.

Het hulp- en dienstverleningsaanbod verschilt van gevangenis tot gevangenis. De eigenheid van de gevangenis, behoeften van de gedetineerden en een aantal praktische factoren, zoals de kostprijs van activiteiten en de beschikbaarheid van lokalen, bepalen het aanbod. (Vlaamse overheid, 2010, pp. 6-9, 15).

1.3 Aanbod

In dit onderdeel wordt het hulp- en dienstverleningsaanbod in gevangenissen besproken. Dit bestaat uit de domeinen welzijn, gezondheid, onderwijs, cultuur, sport en werk. Onderwijs wordt in het volgende onderdeel besproken omdat dit uitgebreider en ingewikkelder is.

1.3.1 Welzijn en gezondheid

In elke gevangenis in Vlaanderen en Brussel worden er voorzieningen gecreëerd voor het welzijn en de gezondheid. Zo is in elke gevangenis een Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) actief. Deze staat in voor het bevorderen van het welzijn van de gedetineerden. Ze geven informatie en advies over sociale en psychosociale problemen, maken de maatschappelijke voorzieningen duidelijk en ze organiseren een hulpverleningsaanbod voor specifieke problemen en doelgroepen. Ook de Dienst Justitieel Welzijnswerk van het CAW staat in voor daders of verdachten en hun sociale omgeving. Deze dienst helpt onder andere bij relationele problemen, persoonlijke problemen of vragen, schuldhulpverlening en rechtshulp. Een andere dienst die bij de psychische problemen van gedetineerden helpt, is een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg. Als er vrouwen met kinderen in de gevangenis zitten, kunnen deze begeleid worden door Kind en Gezin. Ten slotte zijn er nog instanties die hulp bieden aan geïnterneerden met een mentale handicap (Vlaamse overheid, 2010, pp. 10, 11).

1.3.2 Cultuur en sport

In gevangenissen is er ook de mogelijkheid tot deelname aan cultuur en sport. De Rode Antraciet is een vzw die culturele activiteiten voor gedetineerden organiseert. Zij hebben een vrij breed aanbod. Voorbeelden van activiteiten zijn theatervoorstellingen bekijken,

kunstwerken maken en cursussen volgen over hoe een gedetineerde met bepaalde situaties kan omgaan. Gevangenisbibliotheken werken ook samen met openbare bibliotheken om een gevangenisbibliotheek uit te bouwen.

De Rode Antraciet zorgt ook voor de mogelijkheid tot sport. Er worden fitness en ploegsporten georganiseerd (Vlaamse overheid, 2010, p. 14).

1.3.3 Arbeid

De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) zorgt voor begeleiding bij de zoektocht naar een job. Deze dienstverlening start veertien maanden voordat de gedetineerde normaliter vrijkomt. Elke gevangenis in Vlaanderen heeft dan ook een detentieconsulent van de VDAB. Deze persoon is één of enkele dagen per week aanwezig in de gevangenis. Tijdens zo'n individuele begeleiding wordt er gekeken naar welke jobs geschikt zijn en welke kennis en vaardigheden men heeft of nog moet verwerven. Ook wordt de gedetineerde aangeleerd hoe men kan solliciteren met een detentieverleden. Verder begeleiden deze detentieconsulenten de gedetineerden in de beginperiode van hun tewerkstelling (Vlaamse overheid, 2010, p. 13).

2. Volwassenenonderwijs

Een ander aspect inzake het hulp- en dienstverleningsaanbod betreft het volwassenenonderwijs. Aangezien dit een veelomvattend thema is, wordt het apart behandeld. Eerst zal de organisatie en de structuur van het volwassenenonderwijs in Vlaanderen worden toegelicht. Nadien wordt er ingezoomd op de praktijk.

2.1 Organisatie

In dit onderdeel wordt de organisatie van het Vlaams volwassenenonderwijs toegelicht. Eerst zal de werking van de Centra voor Basiseducatie en de Centra voor Volwassenenonderwijs uitgelegd worden. Vervolgens wordt er duidelijk gemaakt wat consortia volwassenenonderwijs zijn. Nadien wordt er nader ingegaan op de

onderwijskoepels en pedagogische begeleidingsdiensten. Ten slotte wordt duidelijk gemaakt wat Vocvo en de stuurgroep volwassenenonderwijs betekenen.

2.1.1 Centra voor Basiseducatie en Centra voor Volwassenenonderwijs

Volwassenenonderwijs wordt aangeboden door de Centra voor Basiseducatie (CBE) en de Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO). De Centra Basiseducatie zorgen voor een basisvorming. Hiermee worden opleidingen bedoeld op het niveau van lager onderwijs en op het niveau van de eerste graad secundair onderwijs. Vakken die hiermee bedoeld worden zijn rekenen, algemene vorming, taal (Nederlands, Engels, Frans) en computer. Deze opleidingen zijn bedoeld voor laaggeschoolden. De Centra Volwassenenonderwijs daarentegen zorgen voor de overige opleidingen op het niveau van secundair en hoger beroepsopleiding. Zo zijn er 111 CVO's in Vlaanderen en Brussel. Dit hoge aantal komt doordat ze heel lokaal zijn ingericht. Taal en informatica zijn cursussen die beide centra aanbieden (Vlaamse overheid, 2010, p. 12). Buiten het onderwijs op het lager, secundair en hoger beroepsniveau, is er voor de volwassenen ook nog de mogelijkheid tot het volgen van een specifieke lerarenopleiding (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming).

2.1.2 Consortia Volwassenenonderwijs

De Centra voor Volwassenenonderwijs en Basiseducatie worden geografisch samengebracht in consortia. Bij elk consortium hoort een centrum basiseducatie en meerdere CVO's. De regio waarin een CBE of een CVO zich bevindt, bepaalt tot welk consortium het behoort. In totaal zijn er in Vlaanderen dertien consortia volwassenenonderwijs (Vanthuyne, 2012, p. 226).

2.1.3 Onderwijskoepels en pedagogische begeleidingsdiensten

De meeste CVO's zijn aangesloten bij een onderwijskoepel. Enkel zijn dus koepelloos. In totaal bestaan er vier grote koepels, namelijk VSKO (vrij katholieke net), GO! (gemeenschapsonderwijs), OVSG (stedelijk en gemeentelijk onderwijs) en POV

(provinciaal onderwijs). Per koepel is er eveneens een pedagogische begeleidingsdienst. Deze begeleidingsdiensten hebben als voornaamste opdracht de verschillende onderwijsinstellingen en CLB's (centrum leerlingbegeleiding) te ondersteunen.³ Deze begeleidingsdiensten zijn ook verenigd in het Samenwerkingsverband Netgebonden Pedagogische begeleidingsdiensten (Vocvo).

2.1.4 Vocvo en Stuurgroep Volwassenenonderwijs

De CVO's die niet tot een onderwijskoepel behoren en de CBE's worden ondersteund door Vocvo, het Vlaams ondersteuningscentrum voor volwassenenonderwijs. Tussen dit ondersteuningscentrum en de vier pedagogische begeleidingsdiensten bestaat er een 'samenwerkingsverband kennis- en expertiseontwikkeling in het volwassenenonderwijs'. Dit samenwerkingsverband wordt aangestuurd door de decretale stuurgroep volwassenenonderwijs. Gezamenlijke opdrachten in verband met kennis- en expertiseontwikkeling worden hier uitgewerkt (Vocvo).

2.2 Praktijk

Na de organisatie van het volwassenenonderwijs wordt hier nader ingegaan op de praktijk van het onderwijs. Als eerste wordt er uitgelegd dat het om een modulair systeem gaat. Vervolgens wordt uitgelegd hoe het zit met de studiebewijzen en diploma's.

2.2.1 Modulair systeem

Opleidingen in het volwassenenonderwijs bestaan uit modules. Dit betekent dat cursisten hun studiepakket zelf kunnen samenstellen en zelf kiezen hoelang ze studeren. Een ander voordeel hierbij is dat er meerdere instapmomenten op een schooljaar zijn om te beginnen met een opleiding (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming).

³ Art. 15 Decreet 8 mei 2009 betreffende de kwaliteit van onderwijs

2.2.2 Studiebewijzen en diploma's

Wanneer iemand studeert in het volwassenonderwijs, kan die studiebewijzen of diploma's behalen. Als eerste kan er een deelcertificaat behaald worden wanneer de cursist slaagt voor een bepaalde module. Een certificaat kan dan weer verkregen worden wanneer een volledige modulaire opleiding secundair volwassenenonderwijs of hoger beroepsonderwijs succesvol wordt beëindigd. Een uitzondering hierop is de opleiding bedrijfsbeheer waarbij er een getuigschrift behaald kan worden. Een diploma secundair onderwijs kan verkregen worden door het afronden van een opleiding 'algemene vorming'. Een graduaatsdiploma kan dan weer behaald worden door het volgen van een opleiding in het hoger beroepsonderwijs van minstens 900 lestijden (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming).

3. Onderwijs in gevangenissen

Nadat het Vlaams volwassenenonderwijs werd uitgelegd, wordt nu toegelicht hoe dit wordt georganiseerd in Vlaamse gevangenissen. Eerst wordt onderwijs in het strategisch plan verder uitgeklaard. Vervolgens komt de organisatie ervan aan bod. Dit onderdeel wordt afgesloten met een bespreking van de praktijk van het onderwijs aan gedetineerden.

3.1 Strategisch plan

Het kwalitatief aanbod aan hulp- en dienstverlening dat via het strategisch plan wordt beoogt, wordt hier besproken. Verder wordt er ingezoomd op de bepalingen over het onderwijs in dit plan.

3.1.1 Kwalitatief aanbod

Het strategisch plan vermeldt dat er een kwalitatief aanbod aan hulp- en dienstverlening uitgebouwd moet worden opdat gedetineerden een gelijke kans zouden hebben op rehabilitatie en reïntegratie, de mogelijkheid krijgen slachtoffers te vergoeden en opdat ze

hun detentietijd nuttig kunnen doorbrengen. Dit aanbod moet in de gevangenis ingevoerd worden, aangezien gedetineerden deze diensten anders onmogelijk zouden kunnen bereiken. Wat het aanbod kwaliteitsvol maakt op het niveau van de gedetineerden, is als eerste dat het op maat van dit doelpubliek wordt georganiseerd. Verder houdt het aanbod ook rekening met de tijdsdimensie van de gedetineerde. Dit betekent het detentieverloop en de persoonlijke ontwikkeling. Als laatste wordt het aanbod gerealiseerd in functie van de plaatselijke mogelijkheden. Hierbij wordt bekeken welke mogelijkheden er zijn waardoor de gedetineerde gebruik kan maken van diensten op andere plaatsen.

Het aanbod beoogt ook kwaliteitsvol te zijn op het niveau van de gevangenis. Zo wordt er geprobeerd in elke strafinrichting een basisaanbod aan te bieden en de aangeboden diensten per gevangenis op elkaar af te stemmen.

Ten slotte wordt ook bepaald of het een kwalitatief aanbod is op het niveau van de Vlaamse gemeenschap. Daar moeten alle niveaus betrokken zijn (Interdepartementale Commissie Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, 2000, pp. 4, 17) .

3.1.2 Onderwijs

Voor onderwijs moet er dus ook een kwalitatief aanbod uitgebouwd worden, aangezien dit tot de hulp- en dienstverlening in gevangenissen behoort. Onderwijs in gevangenissen moet aan dezelfde kwaliteits- en inhoudelijke voorwaarden voldoen als het aanbod buiten de muren (Vocvo, p. 4). Verder moet het aanbod inzake basiseducatie aangepast worden aan de behoeften aan de gedetineerden. Voor de tweede kernstrategie van het plan, profileren van het hulp- en dienstverleningsaanbod, moeten de gedetineerden geïnformeerd worden over het aanbod in de gevangenis. Dit kan bijvoorbeeld via een onthaalbrochure, informatiesessies of het gevangenispersoneel (Interdepartementale Commissie Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, 2000, pp. 23, 29). In de externe evaluatie van het strategisch plan werd bekeken hoe gedetineerden op de hoogte zijn gebracht van de onderwijsactiviteiten. Voor de beroepsopleidingen bleek dat de informatie vooral via folders en de trajectbegeleider werd verspreid. Andere manieren

waarop men aan info geraakte over een beroepsopleiding zijn door affiches, medege-detineerden en het penitentiair personeel (Hellemans, Aertsen, & Goethals, 2008, pp. 80-82).

3.2 Organisatie

De organisatie van het onderwijs in gevangnissen wordt hieronder eerst op regionaal niveau besproken. Vervolgens komt het bovenlokale niveau aan bod.

3.2.1 Regionaal

Elf van de 13 Vlaamse consortia hebben een of meerdere strafinstellingen in hun gebied (Vanthuyne, 2012, p. 226). Volgens artikel 75 van het decreet op volwassenonderwijs van 15 juli 2007 heeft het consortium volwassenenonderwijs een aantal verantwoordelijkheden als het een strafinstelling in zijn werkgebied heeft.⁴ Zo staan zij in voor de coördinatie en ondersteuning van de centra basiseducatie en de centra volwassenenonderwijs bij de uitwerking van een onderwijs- en vormingsbeleid voor gedetineerden, de organisatie van het detecteren van de onderwijs- en vormingsbehoeften van gedetineerden en de begeleiding van het onderwijstraject. Het consortium dat een strafinrichting in zijn gebied heeft, stelt hiervoor een onderwijscoördinator te werk die de verbinding vormt tussen dat consortium en de gevangenis (Polfliet, Vander Laenen, & Roose, 2012, p. 113). Een onderwijscoördinator organiseert het onderwijsaanbod in samenspraak met de directie in de gevangenis waar hij verantwoordelijk voor is.

Lessen worden gegeven door de leerkrachten van de centra. De gevangenis is een extra lesplaats, dus deze leerkrachten geven ook in scholen les (Vocvo). De VDAB voorziet ook in beroepsopleidingen in specifieke gevangnissen. (Vlaamse Overheid Departement Onderwijs en Vorming, 2010, pp. 50, 61).

⁴ Art. 75 Decreet op Volwassenenonderwijs 15 juli 2007

3.2.2 Bovenlokaal

De decretale stuurgroep volwassenenonderwijs zorgt onder andere voor de ondersteuning op bovenlokaal niveau van het onderwijs aan gedetineerden in de Vlaamse en Brusselse strafinstellingen. In de praktijk gebeurt dit door de ‘projectmedewerker onderwijs aan gedetineerden’ die het aanspreekpunt is voor justitie en andere betrokken beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid. Deze projectmedewerker is momenteel Inge van Acker. Zij begeleidt en ondersteunt de onderwijscoördinatoren in hun opdracht (Vanthuyne, 2012, p. 227).

3.3 Praktijk

Literatuur in verband met verschillende aspecten van de praktijk van het onderwijs aan gedetineerden wordt hier besproken. Als eerst komt de deelname aan bod. Vervolgens wordt het modulair systeem, duur, erkende studiebewijzen en de aanmoedigingspremie bekeken. Ten slotte komen de open universiteit en het open leercentrum aan bod.

3.3.1 Deelname

Voor de deelname aan onderwijs in de gevangenis kan elke gedetineerde in principe deelnemen aan het beschikbare aanbod. Hierbij zal wel met enkele factoren rekening gehouden moeten worden, zoals de veiligheid.⁵ Opleidingen in de gevangenis blijken redelijk populair te zijn. Zo vonden Hellemans, Aertsen & Goethals (2008, pp. 30,31,36) in hun evaluatie van het strategisch plan dat in de periode 1 maart 2007- 31 mei 2008 36% van de gedetineerden in de gevangenis van Hoogstraten had deelgenomen aan een of meerdere onderwijsactiviteiten. In de gevangenis van Merksplas was dit 17%. Van al de georganiseerde activiteiten in die strafinstelling, namen gedetineerden het meest deel aan onderwijsactiviteiten.

⁵ *Vr. en Antw.* Senaat 2011-12, 28 december 2011, (Vr. nr. 5-4647 B. ANCIAUX).

3.3.2 Modulair systeem

Zoals eerder vermeld, werkt het volwassenenonderwijs met modules. Dit modulair systeem is uitermate geschikt voor gevangenen, aangezien er meerdere instapmomenten mogelijk zijn voor gedetineerden voor het starten van een opleiding (Vocvo, p.1).

3.3.3 Duur

Als er naar de duur wordt gekeken, bestaan opleidingen meestal uit modules van 40 tot 60 uren. Soms bestaan ze uit 120 tot 720 uren (Vanthuyne, 2012, pp. 228-229). Een probleem met betrekking tot het onderwijs is dat de gedetineerden een lange opleiding vaak niet kunnen beëindigen. Die komt doordat ze op transfer worden gezet of vervroegd worden vrijgelaten (Vlaamse Overheid Departement Onderwijs en Vorming, 2010, p. 48).

3.3.4 Erkende studiebewijzen

Het onderwijs in of buiten de gevangenis moet aan dezelfde kwaliteits- en inhoudelijke normen voldoen. Zo kan de gevangenis ook erkende studiebewijzen afleveren. Een deelcertificaat kan behaald worden per module (Vanthuyne, 2012, pp. 228-229). De regeling in verband met studiebewijzen werkt dus hetzelfde zoals het volwassenenonderwijs buiten de gevangenis.

3.3.5 Aanmoedigingspremie

Voor het volgen van opleidingen in de gevangenis krijgen de gedetineerden een aanmoedigingspremie. Bij de berekening van het aantal uren opleiding worden zowel de cursusuren als de uren zelfstudie meegerekend. Deze dienen minimum 9 uren te bedragen. Per week kan er maar voor maximum 36 uren vergoed worden, en dit aan 0,62 euro per uur (De Ron & Tournel, 2009, p. 27-28). Deze premie is minder dan het loon dat werkende gedetineerden krijgen. Hierdoor willen meer personen werken dan studeren in de gevangenis. Gedetineerden die een opleiding volgen zouden op het vlak van

vergoedingen niet benadeeld mogen worden; vandaar dat er aanbevolen wordt om de premies voor opleiding en arbeid gelijk te stellen.⁶

3.3.6 Open Universiteit

Buiten de opleidingen die aangeboden worden door CBE's en CVO's is er ook nog de mogelijkheid om als gedetineerde te studeren aan de Open Universiteit. Dit is een wettelijke erkende Nederlandse instelling voor hoger onderwijs. Op deze manier kunnen gedetineerden afstandsonderwijs volgen (Snacken & Tournel, 2009, p. 48).

3.3.7 Open leercentrum

Nog een andere onderwijsvorm waar gedetineerden gebruik van kunnen maken is het open leercentrum, dat in enkele gevangenissen aanwezig is. Dit is een lokaal waar ze op vaste momenten in de week zelfstandig en op hun eigen tempo kunnen studeren. Er zijn computers en ander studiemateriaal beschikbaar. Iemand van een centrum voor basiseducatie wordt in zo'n open leercentrum tewerkgesteld om de gedetineerden te begeleiden bij het aanleren van basisvaardigheden. Als ze bijvoorbeeld iets van wiskunde niet snappen, kunnen ze uitleg vragen aan de leerkracht (Snacken & Tournel, 2009, p. 39).

⁶ Recommendation No. R (89) 12, Council of Europe (13 october 1989), *Strasbourg* (1990).

DEEL 2: METHODOLOGIE

Het tweede deel omvat de methodologie van de onderzoeksopdracht. Als eerste komen de probleemformulering en de onderzoeksvragen aan bod. Vervolgens komt de dataverzameling aan bod. Bij het onderdeel data-analyse wordt uitgelegd hoe de verzamelde data geanalyseerd werden. Ten slotte is het nog het deel kwaliteit en beperkingen.

1. Probleemformulering

Zoals eerder vermeld, moet er in elke Vlaamse gevangenis een onderwijsaanbod en tewerkstellingsmogelijkheden uitgebouwd worden. Uit de literatuurstudie is gebleken dat er al wel wat onderzoek is gevoerd naar hulp- en dienstverlening in Vlaamse gevangenissen, maar nog niet zoveel naar onderwijs en tewerkstelling binnen de muren. Onderzoek naar een doorstroming van opleiding naar tewerkstelling binnen de gevangenissen ontbreekt volledig.

Het doel van dit onderzoek is om de doorstroming van onderwijs naar tewerkstelling binnen de gevangenis in kaart te brengen. Er zal gekeken worden in welke mate er een doorstroming plaatsvindt en wat de mogelijkheden zijn.

Dit onderzoeksthema is relevant voor gedetineerden en hun resocialisatie, die via opleidingen zou moeten vergemakkelijken (Hellemans, Aertsen, & Goethals, 2008, p. 28). Verder is dit onderzoek van belang voor de praktijk om eventuele tekortkomingen op het gebied van opleidingen en arbeid in de gevangeniscontext te ontdekken. Ook kan er aan de hand van de resultaten bekeken worden of er combinatiemogelijkheden gecreëerd kunnen worden voor onderwijs en arbeid.

Onderzoeksvragen

1. Hoe wordt het onderwijs lokaal georganiseerd in de gevangenissen van Mechelen, Hoogstraten, Merksplas en Oudenaarde?
 - a. Hoe wordt het onderwijsaanbod bepaald?
 - b. Hoe verloopt de procedure tot opleiding voor een gedetineerde?
2. Hoe verloopt de procedure tot tewerkstelling voor een gedetineerde?
3. In welke mate vindt er een doorstroom plaats van opleiding naar tewerkstelling in de gevangenissen van Mechelen, Hoogstraten, Merksplas en Oudenaarde?

2. Dataverzameling

Voorafgaand aan de stage heeft de stagemeester een rondvraag gedaan bij de Vlaamse onderwijscoördinatoren over welke gevangenis interessant zou zijn om bij het onderzoek naar de doorstroom van opleiding naar arbeid te betrekken. Dit leverde vijf gevangenissen op: Mechelen, Merksplas, Hoogstraten, Oudenaarde en Brugge. Uit praktische overwegingen is deze laatste niet betrokken geweest in het onderzoek. De eerste reden was dat de stage tien weken duurde. Om het onderzoek te kunnen voltooien binnen deze periode, konden niet veel gevangenissen betrokken worden. De andere reden was dat Brugge ver weg was. Alle afstanden werden afgelegd met het openbaar vervoer, en hierdoor zou er te veel tijd verloren gaan.

Om onderwijs en arbeid in de gevangenis te exploreren, werden vervolgens enkele dagen stage gelopen bij de onderwijscoördinatoren in Mechelen, Merksplas, Hoogstraten en Oudenaarde. Hier werden contacten gelegd met enkele personeelsleden die ofwel iets te maken hadden met onderwijs, ofwel met arbeid. Hierdoor was er een eerste contact met het onderzoeksveld en kon een eerste kennismaking plaatsvinden.

Om data te verzamelen werd er geopteerd voor een explorerend kwalitatief onderzoek. Het werd al snel duidelijk dat in dit geval geen gebruik gemaakt kan worden van gestandaardiseerde vragenlijsten. Tijdens de stagedagen in de betrokken gevangenissen werd namelijk duidelijk dat de respondenten uiteenlopende functies zouden hebben. Het grootste voorbeeld hierbij is dat onderwijs normaliter materie voor de Vlaamse gemeenschap is, en tewerkstelling behoort tot de bevoegdheid van Justitie. Kwantitatieve onderzoeksmethoden werden hierbij dus uitgesloten. Nog een reden waarom hier voor kwalitatief onderzoek werd gekozen is dat er nog niets geweten was over een mogelijke doorstroom. Er moest dus explorerend te werk gegaan worden. Ook is ‘de doorstroom van opleiding naar werk’ een vrij breed onderwerp, dat om meer diepgaande informatie vraagt. Er wordt hier beoogd om het hoe van het verschijnsel te weten te komen, en niet het hoeveel. Niet hoeveel doorstromingen mogelijk zijn per gevangenis wordt onderzocht, maar wel hoe die gebeuren. Verder lijkt het aannemelijk dat directieleden sneller zullen instemmen met een persoonlijk interview, dan met een enquête die als extra papierwerk aanzien kan worden. Een interview creëert tenslotte meer persoonlijke betrokkenheid bij de respondenten.

Voor dit kwalitatief onderzoek werd gebruik gemaakt van half-gestructureerde interviews. Per respondent werd een aparte topiclijst opgesteld, aangepast aan zijn functie en gevangenis. Topiclijsten zorgen ervoor dat er beter kan ingespeeld worden op wat de respondenten vertellen, aangezien er geen vaste vragen vastliggen. Doorvragen gaat makkelijker wanneer er enkel topics bepaald zijn. Nog een voordeel dat dit met zich meebrengt, is dat de interviewer meer luistert naar de respondent en minder op een papier met vragen zit te kijken.

De onderzoekspopulatie bestaat uit personeelsleden en directie in de gevangenissen van Mechelen, Merksplas, Hoogstraten en Oudenaarde. Het streekproefkader wordt gevormd door personeelsleden en directie in de gevangenissen van Mechelen, Merksplas, Hoogstraten en Oudenaarde die een functie hebben in verband met onderwijs of gevangenisarbeid. In het onderzoek werd er gewerkt met een pragmatische steekproef. De respondenten werden gekozen met behulp van de onderwijscoördinatoren, die de

contactpersonen waren in de gevangenissen. Enkel die personen die direct betrekking hebben op het onderzoeksthema werden bij het onderzoek betrokken.

Per betrokken gevangenis werd telkens de onderwijscoördinator, een directielid en iemand van een tewerkstellingsplaats geïnterviewd. Enkel in Merksplas werd geen directielid bevestigd, maar wel iemand van het mesoniveau van de Centrale Dienst van de Regie van de Gevangenisarbeid. Deze respondent heeft als taak om contacten te onderhouden met externe bedrijven om zo werk van bedrijven in de gevangenis binnen te halen. Bij de onderwijscoördinatoren kwamen de topics onderwijsaanbod en doorstroming onderwijs naar tewerkstelling aan bod. De bevestigde directie, het lid van mesoniveau van de Centrale Dienst van de Regie van de Gevangenisarbeid en de hoofden van tewerkstellingsplaatsen werden bevestigd over gevangenisarbeid en doorstroom vanuit opleidingen. Bij de afspraak voor een interview met het directielid uit de gevangenis van Hoogstraten, was niet duidelijk gecommuniceerd geweest. Er werd van uitgegaan dat die respondent instond voor tewerkstelling. Bij het begin van het interview werd reeds duidelijk dat dit niet het geval was, en dat de respondent instond voor beroepsopleidingen. In dit geval werd het topic ‘tewerkstelling’ vervangen door ‘onderwijsaanbod’.

Voor het afnemen van de interviews moest een toelating aangevraagd worden bij het hoofdbestuur van het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen. Per gevangenis moest vervolgens een toelating voor een dictafoon en een bezoektoelating aangevraagd worden bij de gevangenisdirectie. Bij een respondent werd het interview niet opgenomen met een dictafoon omdat er toen nog geen toestemming was van het hoofdbestuur om interviews af te nemen. Deze respondent ging voor lange tijd afwezig zijn, dus werd ervoor geopteerd om het interview al te laten doorgaan zonder toelating. Nog een reden waarom dit interview toch heeft plaatsgevonden is dat het een grote meerwaarde ging zijn voor dit onderzoek. Vervolgens werden via de onderwijscoördinatoren telkens de contacten met de andere respondenten gelegd. Met elke respondent werd vervolgens een afspraak gemaakt ,die dan telkens doorging in de gevangenis.

3. Data-analyse

Buiten het interview dat niet met een dictafoon werd opgenomen, was er van elk interview een opname beschikbaar. De geluidsfragmenten werden opgeslagen op een USB-stick. Vervolgens werden de interviews beluisterd en uitgetypt. Door dit te doen werden de gegevens verkend en geïnterpreteerd. De interviewtranscripts bevatten niet alle woorden die tijdens de interviews gezegd werden. Antwoorden waarbij van de vraag en van het onderzoeksthema werd afgeweken, waren niet relevant. Deze werden niet uitgetypt.

Om de data verwerken, is geen gebruik gemaakt van de kwalitatieve onderzoekssoftware NVivo wegens praktische redenen. In plaats daarvan werd er gewerkt met een tekstverwerkingsprogramma. Na de verkenning van de verzamelde gegevens, werden enkele codes in een document gezet die rechtsteeks werden afgeleid uit de drie hoofdonderzoeksvragen. De drie hoofdbegrippen waren onderwijs, tewerkstelling en doorstroom. De codes onderwijs en tewerkstelling werden verder onderverdeeld. Onder onderwijs stonden de volgende begrippen: onderwijsaanbod, procedure, praktische organisatie, cursisten, verhouding beroeps- en andere opleidingen. Arbeid werd onderverdeeld in volgende codes: procedure, nuttigheid geschoolde arbeiders, praktische organisatie en ervaringsbewijs. De hoofdcodes werden gekozen omdat dit ook topics waren tijdens de interviews. De subtopics zijn bepaald aan de hand van antwoorden die bij de interviews verkregen werden.

4. Kwaliteit en beperkingen

Een eerste beperking is dat er geen gebruik werd gemaakt van het computerprogramma NVivo voor de data-analyse, en dit om praktische redenen. Dit programma is enkel ontwikkeld voor Windows en dat was niet ter beschikking. De data zijn geanalyseerd via een tekstverwerkingsprogramma. Data analyseren met NVivo had een overzichtelijkere en snellere manier van werken geweest.

Een tweede beperking was onvoldoende kennis van procedures. Er was niet geweten dat er een toelating nodig is van het hoofbestuur van het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen om gevangenisdirectie te bevragen. Hierdoor heeft de planning vertraging opgelopen en werd er later met de interviews gestart dan gepland was.

Een derde beperking is dat het standpunt van de gedetineerden niet in dit onderzoek verwerkt is. Het was oorspronkelijk de bedoeling om dit te bevragen aan de hand van surveys. Wegens tijdsgebrek is dit niet door kunnen gaan.

Ten slotte was een kwaliteit dat er door het formuleren van de data-analyse in deze rapportage voor externe betrouwbaarheid werd gezorgd. Er werden zoveel mogelijk details gegeven over de gebruikte methodes.

DEEL 3: RESULTATEN

In dit deel worden de onderzoeksvragen beantwoord. Als eerste wordt er een antwoord gegeven op de vraag hoe het onderwijs lokaal wordt georganiseerd in de vier betrokken gevangenissen. Vervolgens wordt uitgelegd hoe de procedure daar verloopt met betrekking tot tewerkstelling binnen de muren. Als laatste wordt de vraag beantwoord of er een doorstroom is van de opleidingen naar tewerkstelling in de gevangenissen.

1. Hoe wordt het onderwijs lokaal georganiseerd in de gevangenissen van Mechelen, Hoogstraten, Merksplas en Oudenaarde?

Vooraleer deze onderzoeksvraag te beantwoorden, zullen de betrokken gevangenissen voorgesteld worden. Als eerste is de gevangenis van Mechelen een arresthuis. De meeste gedetineerden verblijven hier niet lang, waardoor er een beperkt onderwijsaanbod is. Vervolgens zitten er in Oudenaarde langgestraften. Dit heeft als gevolg dat er volledige opleidingen georganiseerd worden. Merksplas daarentegen zit met kortgestraften, waardoor er enkel modules van opleidingen gegeven worden. Penitentiair schoolcentrum (PSC) Hoogstraten is ten slotte een apart geval. Daar wordt van elke gedetineerde verwacht dat hij werkt of een voltijdse beroepsopleiding volgt.

Per gevangenis is er een onderwijscoördinator werkzaam die voor de organisatie en planning van het onderwijsaanbod zorgt. Deze doet de intakegesprekken en zorgt ervoor dat de juiste cursisten in de juiste cursus terecht komen. De onderwijscoördinator volgt ook de lesgevers op, die vanuit de CVO's voor enkele uren les komen geven in de gevangenis.

De voltijdse beroepsopleidingen in Hoogstraten worden niet door lesgever van de CVO's gegeven. Deze opleidingen worden aangeboden door de VDAB. De lessen worden gegeven door penitentiaire bewakingsassistenten, die als monitor fungeren. Zij hebben een bewakende rol, en zijn bovendien specifiek contractueel aangeworven om die opleiding te geven. Deze penitentiair bewakingsassistenten worden deels opgeleid door de VDAB en hebben de job voordien zelf uitgeoefend. Na het afronden van de opleiding,

gaan de gedetineerden op stage bij de VDAB in Herentals. Daar worden ze op hun kennis getest. Andere cursussen die uitgaan van het CVO worden 's avonds gegeven en worden door de gedetineerden als ontspanning beschouwd. Doordat elke gedetineerde wel iets moet doen om zijn dag te vullen, zijn in Hoogstraten dus meer beroepsopleidingen beschikbaar dan het reguliere aanbod.

1.1 Hoe wordt het onderwijsaanbod bepaald?

Om het onderwijsaanbod in de gevangenissen te bepalen, vertrekken de onderwijscoördinatoren vanuit het reeds aanwezige aanbod. Zo is er in het penitentiair schoolcentrum van Hoogstraten doorheen de jaren veel geïnvesteerd in bepaalde opleidingen. Die investeringen zorgen ervoor dat deze cursussen telkens worden georganiseerd en dat deze niet zomaar afgeschaft zullen worden. Hier gaat het dan over de cursussen hulpkok en tuinbouw. PSC Hoogstraten heeft een volwaardige keuken die ingericht is met middelen van Justitie en met middelen van de scholen. Ook voor tuinbouw is er een apart tuinbouwlokaal en een tuin die doorheen de jaren sterk ontwikkeld is. In Merksplas kijkt de onderwijscoördinator ook naar eerder gegeven cursussen die eerder goed gewerkt hebben.

De gevangenis van Oudenaarde houdt een onderwijsoverleg om het onderwijsaanbod te bepalen. De hierbij betrokken actoren zijn de onderwijscoördinator, directeurs van de CVO's, gevangenisdirectie, de beleidsmedewerker en een afgevaardigde bestuurder van het consortium.

Het overige aanbod is meer variabel omdat dit cursussen zijn waarvoor je niet zoveel middelen nodig hebt. Een computer en leslokaal zijn vaak al genoeg. Dat wisselend aanbod kan op de noden van de gedetineerden afgestemd worden. Zo wordt in Mechelen om de twee jaar een behoefteonderzoek bij de gedetineerden georganiseerd. In Oudenaarde gebeurt er geen officiële rondvraag. De onderwijscoördinator verneemt daar op informele manier via gesprekken met gedetineerden welke vraag er onder hen leeft naar opleidingen.

Inspelen op de noden van gedetineerden is niet steeds mogelijk, aangezien onderwijscoördinatoren rekening moeten houden met de mogelijkheden van het consortium. Er moet met andere woorden naar gekeken worden wat de scholen kunnen aanbieden.

Verder moet er bij de bepaling van het onderwijsaanbod rekening gehouden worden met de kenmerken van de strafinrichting. Dit betekent dat er gekeken wordt naar wat er praktisch gezien allemaal mogelijk is. Als de gevangenis een cursus lessen wil organiseren, moet hier ook plaats voor zijn.

Ook moet er gekeken worden naar het profiel van de gedetineerden. Zo is Mechelen een arresthuis. Gedetineerden verblijven er vaak niet lang. Dit is de reden waarom in Mechelen nooit volledige beroepsopleidingen, maar wel modules georganiseerd worden. Zo kunnen gedetineerden ontdekken of ze het beroep ook willen uitoefenen na hun vrijlating.

1.2 Hoe verloopt de procedure tot opleiding voor een gedetineerde?

Eerst worden gedetineerden in kennis gesteld van het onderwijsaanbod. Vervolgens kunnen zij via een rapportbriefje bekend maken welke opleiding ze willen volgen. Deze worden in sommige gevangnissen op een wachtlijst gezet, waar er meer inschrijvingen zijn dan het toegelaten aantal cursisten. Meestal schommelt het maximum aantal cursisten rond vijftien. Vaak vinden er dan intakegesprekken plaats door de onderwijscoördinator en de lesgever. In Oudenaarde gebeurt dit meestal enkel door de onderwijscoördinator. Soms worden er ook instaptesten gehouden. In Oudenaarde gebeurt dit voor de opleidingen aanvullende algemene vorming en loodgieterij.

Bij de intakegesprekken in Hoogstraten wordt vooral gepeild naar de motivatie en voorkennis. In Mechelen wordt er gekeken naar kennis van het Nederlands, interesses, werkervaring en vooropleiding van de gedetineerde. In Merksplas kijken de

onderwijscoördinator en de lesgever eveneens naar kennis van het Nederlands. Verder houden ze daar ook nog rekening met het gevoel van de lesgever en eerdere ervaringen met de gedetineerde in andere cursussen. Het gaat vooral om afwegingen die gemaakt worden bij de intakegesprekken. Zo zal iemand die bijvoorbeeld een beroepsopleiding wilt volgen in de gevangenis van Mechelen, meer kans maken om er mee te starten als deze persoon het beroep wilt uitoefenen als hij vrij komt.

In Merksplas wordt er van de inschrijvingen voor de module hulpkok door de onderwijscoördinator en de lesgever een ranking gemaakt aan de hand van de intakegesprekken. Als er dan iemand uitvalt in de les, kan de eerste uit de wachtlijst nog ingeschreven worden zolang een derde tijd van de cursus nog niet verstreken is. Gedetineerden moeten namelijk twee derde van de cursus aanwezig zijn om attesteerbaar te zijn. Na een derde van een cursus mag dus niemand meer ingeschreven worden.

In Hoogstraten is de situatie anders voor de voltijdse beroepsopleidingen. Daar worden gedetineerden onthaald door een trajectbegeleider vanuit justitieel welzijnswerk. Hierbij worden zij ingelicht over het werk en de voltijdse beroepsopleidingen die beschikbaar zijn. Vervolgens wordt er een keer per maand een snuffelstage georganiseerd. Dit is een rondleiding doorheen de beroepsopleidingen. Zo kunnen de gedetineerden ontdekken welke opleiding ze willen volgen. Daarna kunnen ze zich opgeven bij de trajectbegeleider voor de gekozen beroepsopleiding. Vervolgens worden ze op een wachtlijst gezet. Ze moeten ook op intakegesprek bij de trajectbegeleider. Vooraleer ze met een beroepsopleiding mogen starten, moeten ze een proefweek doorlopen. Bij elektriciteit wordt hier een uitzondering op gemaakt. Voor deze opleiding moet de gedetineerde namelijk een test afleggen omdat er een goede kennis van wiskunde voor nodig is. Hierbij schat de monitor in of de opleiding haalbaar is voor de gedetineerde. Als een gedetineerde toch met de opleiding is gestart en achteraf blijkt dat het niet lukt omdat deze op intellectueel vlak te zwak is, dan wordt de opleiding voor deze persoon stop gezet. Enkel bij de opleiding automechanica is het niet noodzakelijk om op zo'n moment de hele opleiding stop te zetten. Voor deze opleiding kan er ook alleen een bandenattest behaald worden.

2. Hoe verloopt de procedure tot tewerkstelling voor een gedetineerde?

Wanneer een gedetineerde wilt werken kan deze zich opgeven door het schrijven van een rapportbriefje. Vervolgens wordt deze op een wachtlijst gezet. Voor gedetineerden die in de technische dienst van een gevangenis willen werken, wordt er een screening gehouden. Hierin wordt afgetoetst in hoeverre ze al technisch onderricht zijn, en of ze de risico's verbonden aan het vak kennen. Soms kan er dus iemand starten die eerst een opleiding heeft gevolgd, wanneer die zich op de wachtlijst zet. Het is dus niet zo dat de geschoolde mannen voorrang krijgen.

Om in de keuken van Merksplas te kunnen werken, moeten er eerst nog enkele andere dingen gebeuren. Nadat de gedetineerde een rapportkaartje heeft geschreven aan de keuken of directie, wordt er bekeken of die persoon stabiel is. Als dat inderdaad zo is, wordt die aan een medische keuring onderworpen. Als die daar wordt goedgekeurd, mag die op de wachtlijst worden gezet. Hierbij wordt er geen rekening gehouden met de strafduur van de gedetineerde.

In Oudenaarde verloopt de procedure van tewerkstelling heel anders. Alle inkomende gedetineerden worden automatisch op alle wachtlijsten van alle werkplaatsen gezet. Als het vervolgens hun beurt is, wordt eerst gevraagd of de gedetineerde wel met dat werk wil starten. Ze zijn hiertoe niet verplicht. Bij de kleermakerij is er een beurtsysteem. Daar moet het gevangenispersoneel de ene keer de eerste van de lijst nemen, en de andere keer mogen ze zelf iemand kiezen. Dit is vaak iemand die al kledij kan stikken of iemand waarvan directie het vraagt of die in de kleermakerij kan beginnen. Dit systeem wordt gehanteerd zodat alle orders op tijd klaar geraken doordat er dan enkele gedetineerden zijn die al kunnen stikken. In de werkhuizen wordt strikt met de wachtlijsten gewerkt. Bij de technische dienst worden ze wel gescreend op hetgeen ze kunnen. Voor de huishoudelijke diensten wordt er naar kennis gekeken en voor de keuken wordt er wel gekeken of er al eerdere ervaring is in de horeca. Een van de adjudanten van de

penitentiair assistenten houdt de intakegesprekken. Heel uitzonderlijk wordt er afgeweken van de volgorde van de wachtlijst.

In Mechelen is de procedure als volgt: eerst krijgt de gedetineerde een formulier met werkaanvraag. Daarop staan alle mogelijke werkposten en de gedetineerden duiden hierop aan welk werk ze allemaal willen doen. Als er werkhuis of poetsen is aangeduid, wordt dit goedgekeurd door directie. Directie vraagt wel om te starten als poetser omdat ze daarbij onder toezicht staan en terwijl kunnen ze laten zien dat ze op tijd kunnen komen en hygiënisch zijn. Vervolgens bekijkt directie of de keuken nog iemand nodig heeft. Als dit het geval, kijkt directie of er bij de poetsers zijn die ook een werkaanvraag voor de keuken hebben ingediend en die eerst op de lijst staan. Dan wordt nog een advies gevraagd aan de ploegchef die op dat moment leiding heeft over de bepaalde celvleugel, omdat die de gedetineerden beter kennen dan directie. Als hun advies positief is, moet directie het nog goedkeuren. Vervolgens is er een werkvoorstel voor de gedetineerde.

Een voorwaarde om in de keuken te mogen werken, is dat ze hygiënisch zijn. Bij de technische dienst wordt er wel gevraagd wat de beroepsachtergrond is, en worden enkele vraagjes ter controle gesteld. Ook wordt hierbij naar tuchtsancties en uitgangspersmissies gekeken. De poetsers van de bureaus moeten toch al voor een langere tijd in de gevangenis verblijven. Voorwaarden voor mensen die bij de portier poetsen en ook buiten camions moeten laden en lossen zijn dat ze reeds uitgaansvergunningen of verlof hebben. Mensen die in de bibliotheek werken moeten wel Nederlands kunnen praten.

Voor het werkhuis en de poetsers wordt de wachtlijst gevolgd. Bij de andere werkposten wordt er ook naar gekeken welke gedetineerde op de eerste plaats staat, maar hierbij kan het toch zijn dat directie de persoon niet geschikt vindt. Ten slotte gebeuren in Mechelen momenteel geen intakegesprekken voor de tewerkstelling.

3. In welke mate vindt er een doorstroom plaats van opleiding naar tewerkstelling in de gevangenissen van Mechelen, Hoogstraten, Merksplas en Oudenaarde?

Het antwoord op deze vraag wordt opgesplitst in enkele delen. Als eerste wordt de georganiseerde doorstroom besproken. Vervolgens komen de effectieve en de mogelijke doorstromingen aan bod. Ten slotte worden enkele oorzaken vermeld van de ontbrekende doorstroom.

3.1 Geen georganiseerde doorstroom

Momenteel vindt er geen doorstroom plaats van opleiding naar gevangenisarbeid in de gevangenissen van Mechelen, Merksplas, Hoogstraten en Oudenaarde. In het verleden is er een georganiseerde doorstroom geweest in PSC Hoogstraten, omdat er toen veel schilderwerken waren in de gevangenis. Die link is nu volledig uitgedoofd omdat ze in de technische dienst enkel allrounders kunnen gebruiken. Dit zijn mensen die allerlei technische vaardigheden hebben.

3.2 Effectieve doorstromingen

In Hoogstraten is er wel sprake van een doorstroom. Als er namelijk gedetineerden zijn die aan de monitor aangeven dat ze na het beëindigen van de opleiding graag in de onderhoudsdienst willen werken, gaat de monitor meestal wel horen of daar nog een plaatsje vrijkomt. In de technische dienst van Hoogstraten is ongeveer de helft van de gedetineerden die er werken afkomstig uit de beroepsopleidingen. Arbeiders die uit de opleidingen komen zijn handig omdat zij met machines moeten kunnen werken en omdat zij al enige werkervaring hebben. De andere helft zijn technisch bekwame mannen die binnenkomen en die eventueel uit andere gevangenissen komen. In Hoogstraten is er nog een andere vorm van doorstroom. Gedetineerden doen er tijdens hun beroepsopleiding een binnenstage. Dit betekent dat ze binnen de muren werken in het kader van hun stage.

In Oudenaarde is er ook een doorstroming mogelijk naar de technische dienst vanuit de opleiding loodgieterij. Momenteel werken er twee gedetineerden in die dienst. Eén loodgieter is genoeg voor de dienst, dus deze doorstroom is heel beperkt en steeds maar voor enkelen weggelegd.

De enigste doorstroming die dan weer in Merksplas effectief gebeurt, is die van de opleiding hulpkok naar tewerkstelling in de keuken. Zo'n 30 à 40% van de gedetineerden die in de keuken werken, zouden eerst de opleiding hulpkok gevolgd hebben. Deze mensen hebben uit de opleidingen hebben geen voorrang gekregen om te mogen werken in de keuken. Als er een plaats vrijkomt, is het de eerste op de wachtlijst die mag beginnen als hij nog steeds wilt. De eerste werkdagen wordt er bekeken of hij op tijd komt, geen drugs gebruikt, goed communiceert, goed luistert en goed werkt. Als dit allemaal goed wordt beoordeeld, mag die blijven. Op deze manier vallen er veel af. Als dan iemand aan de beurt is die eerst een opleiding hulpkok gevolgd heeft, krijgt deze vaak een goede beoordeling en kan die blijven werken. Het omgekeerde gebeurt hier ook vaak; namelijk gedetineerden die eerst in de keuken werken en dan kiezen om de opleiding hulpkok te volgen.

3.3 Mogelijke doorstromingen

Mogelijke doorstromingen in Hoogstraten zijn vanuit de opleiding hulpkok naar de keuken of de werkplaats waar ze de groenten snijden, vanuit tuinbouw naar de groendienst of vanuit de voltijdse VDAB-beroepsopleidingen naar de technische dienst. Toch gebeuren deze doorstromingen niet. Momenteel is het een actiepoint voor de onderwijscoördinator om samen met de directie te bekijken of er een doorstroom georganiseerd kan worden van tuinbouw naar de groendienst en van hulpkok naar de keuken. Momenteel krijgen de gedetineerden die in de keuken werken voorrang om de opleiding hulpkok te volgen.

In Merksplas zouden de opleidingen schilderen en decoratie een eventuele doorstroom kunnen hebben naar de technische of huishoudelijke dienst. Dit is momenteel nog niet aan elkaar gekoppeld.

Voor de opleiding technisch tekenen in Oudenaarde wilt de directie binnenkort wel werk binnenhalen zodat ze al beroepservaring kunnen opdoen na de gevolgde opleiding. De beroepsopleiding fitnessinstructeur is nog maar net gestart. Hier wilt de directie ook nog mogelijkheden aan koppelen voor een doorstroom naar interne tewerkstelling.

Mechelen is een van de weinige gevangenissen die een cursus Nederlands op de werkvloer hebben. Gedetineerden die geen Nederlands kennen, worden geacht deze te volgen. Dit kan dus wel een doorstroom zijn naar tewerkstelling binnen de gevangenis. Verder zou hier een doorstroom mogelijk kunnen zijn van de opleiding elektriciteit naar tewerkstelling in de technische dienst.

3.4 Oorzaken van niet-doorstroming

De eerste en veelvoorkomende reden waarom er meestal geen doorstroom plaatsvindt, is dat gedetineerden vaak dicht bij einde straf zitten. Bijvoorbeeld iemand opleiden tot een volleerd lasser, neemt enkele jaren in beslag. Er is vaak geen tijd meer om vervolgens door te stromen naar werk, omdat ze tegen dan bijna vrij zullen komen. PSC Hoogstraten en de gevangenis van Merksplas zitten met kortgestraften. Nog een reden dat hiermee samenhangt, is de situatie in Mechelen. Daar is namelijk een arresthuis, waardoor gedetineerden er meestal niet lang verblijven. Net omdat het een arresthuis is, worden er weinig opleidingen gegeven, waardoor er minder kansen op een doorstroom kan zijn.

Een andere oorzaak is dat de werkplaats soms geen vragende partij is voor een doorstroom. Zo wilt de technische dienst uit Hoogstraten bijvoorbeeld liever gedetineerden die net binnenkomen en die heel wat technische kennis hebben over allerlei zaken in plaats van een gedetineerde uit een beroepsopleiding die maar tot één stiel is opgeleid.

Een andere oorzaak ligt bij het werk in de werkhuizen dat meestal ongeschoolde arbeid is. Dit betekent dat een doorstroom vanuit een opleiding hierbij geen meerwaarde biedt.

In de kleermakerij van Oudenaarde verloopt het vlot dat de penitentiair bewakingsassistenten alles aanleren aan de gedetineerden. Degenen die hiervoor instaan vinden het niet nodig dat hier een aparte opleiding voor georganiseerd zou worden. Hier is wel de vraag om gedetineerden een examen te laten afleggen, zodat ze ook iets in handen hebben als ze vrijkomen. Bij de gedetineerden daarentegen die tewerkgesteld zijn in de kleermakerij is er geen intrinsieke motivatie om een certificaat te behalen. Dit komt doordat ze enkel de uniformen voor alle gedetineerden maken, wat het werk eenzijdig maakt.

Een andere oorzaak kan ten slotte zijn dat het praktisch onmogelijk is om tewerkstelling te koppelen aan een opleiding. Voor de opleiding loodgieterij in Oudenaarde werd geprobeerd om werk binnen te halen. Er was een mogelijkheid om buizen voor bouwwerven voor te bereiden. De grootte van die buizen maakte het praktisch onmogelijk om het werk letterlijk en figuurlijk binnen te halen.

DEEL 4: CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

In het vierde en laatste deel wordt er een conclusie geformuleerd en worden enkele aanbevelingen gedaan.

1. Conclusie

Dit onderzoek heeft getracht een antwoord te formuleren op de vraag of er een doorstroom is van opleiding naar werk in de gevangenissen van Merksplas, Hoogstraten, Mechelen en Oudenaarde. Om dit uit te kunnen voeren, werd de organisatie van het onderwijs en de procedure voor tewerkstelling op die plaatsen in kaart gebracht. Er werd geopteerd voor een explorerend kwalitatief onderzoek. Voor de dataverzameling werd gebruik gemaakt van halfgestructureerde interviews bij onderwijscoördinatoren, gevangenisdirectie, een lid van het mesoniveau van de Centrale Dienst van de Regie van de Gevangenisarbeid en justitiepersoneel van tewerkstellingsplaatsen in de gevangenis. De verzamelde data werden geanalyseerd via codes in een tekstverwerkingsprogramma. Hieruit zijn de resultaten voortgekomen.

Het onderwijs wordt lokaal per gevangenis georganiseerd door de onderwijscoördinatoren. Deze zorgen voor het onderwijsaanbod. Om dit aanbod te bepalen, wordt er rekening gehouden met allerlei factoren. Deze zijn namelijk het reeds aanwezige aanbod, behoeften van gedetineerden, mogelijkheden van scholen, kenmerken van de strafinrichting en het profiel van gedetineerden. De procedure tot onderwijs begint met de kennismaking van het aanbod aan gedetineerden. Deze kunnen zich dan inschrijven door het schrijven van een rapportbriefje. Soms wordt er vervolgens gewerkt met wachtlijsten en soms worden er intakegesprekken gehouden. Voor de voltijdse beroepsopleidingen loopt dit helemaal anders. Anderzijds verloopt de procedure tot tewerkstelling ook via wachtlijsten en aanvragen via rapportbriefjes. Op de vraag of er een doorstroom is vanuit opleiding naar tewerkstelling, is het antwoord dat er nergens een georganiseerde doorstroom is. Dit betekent dat gedetineerden na het doorlopen van een bepaald onderwijstraject niet automatisch ergens mogen werken. Er zijn momenteel wel enkele effectieve doorstromingen hoewel er meer mogelijkheden zijn. Er bestaan diverse redenen waarom deze mogelijke doorstromingen niet effectief plaatsvinden.

2. Aanbevelingen

Als eerste wordt aanbevolen om de doorstroom van onderwijs naar tewerkstelling in alle Vlaamse gevangenissen in kaart te brengen. Dit onderzoek werd beperkt tot vier strafinrichtingen. Een vergelijkend onderzoek over heel Vlaanderen zou interessante en meer volledige resultaten opleveren.

Een meer specifieke aanbeveling is om onderwijs en tewerkstelling in gevangenissen beter te laten samenwerken. Momenteel staan deze los van elkaar. Ze zijn niet van elkaar op de hoogte. Dit kan opgelost worden door aan de werkplaatsen door te geven wanneer een gedetineerde een bepaald onderwijstraject heeft afgerond. Een andere oplossing is om in een computersysteem bij te houden welke opleiding de gedetineerden volgen en/of welke job ze hebben.

Bibliografie

Wetgeving

Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden, *BS* 1 februari 2005.

Bijzondere Wet tot Hervorming der Instellingen, *BS* 15 augustus 1980.

Decreet 8 mei 2009 betreffende de kwaliteit van onderwijs, *BS* 28 augustus 2009.

Decreet op Volwassenenonderwijs 15 juli 2007, *BS* 31 augustus 2007.

Recommendation No. R (89) 12, Council of Europe (13 oktober 1989), *Strasbourg* (1990).

Vr. en Antw. Senaat 2011-12, 28 december 2011, (Vr. nr. 5-4647 B. ANCIAUX).

Sociaalwetenschappelijke bronnen

De Ron, A., & Tournel, H. (2009). *Aanbevelingen voor het optimaliseren van vorming, opleiding en arbeidstoeleiding binnen de gevangenis in Vlaanderen. Eindrapport 2009*. Brussel: Koning Boudewijnstichting. [25.11.2013, Koning Boudewijnstichting: http://docs.vlaamsparlement.be/docs/biblio/opendigibib/monografie/2010/042_beleidsaanbevelingen_gevangenen.pdf]

Hellemans, A., Aertsen, I., & Goethals, J. (2008). *Externe evaluatie strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden*. Leuven: K.U. Leuven.

Interdepartementale Commissie Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. (2000). *Strategisch plan van de Vlaamse Gemeenschap*. z.u. [25.11.2013, z.u.: <http://www.wvg.vlaanderen.be/welzijnjustitie/gedetineerden/strategischplanhulpdienstverleningaangedetineerden.pdf>]

Meyvis, W., Roose, R., & Vander Laenen, F. (2012). Van private reclassering naar maatschappelijke dienstverlening aan justitiecliënteel. In R. Roose, F. Vander Laenen, I. Aertsen, & L. Van Garsse (Reds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk* (pp. 27-45). Gent: Academia Press.

Nuyts, K., Patterson, N., Clark, C., & De Groof, K. (2012). Forensische werkvormen binnen het Algemeen Welzijnswerk. In R. Roose, F. Vander Laenen, I. Aertsen, & L. Van Garsse (Reds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk* (pp. 197-222). Gent: Academia Press.

Polfliet, K., Vander Laenen, F., & Roose, R. (2012). Het beleid van de Vlaamse Gemeenschap inzake forensisch welzijnswerk. In R. Roose, F. Vander Laenen, I. Aertsen, & L. Van Garsse (Reds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk* (pp. 105-119). Gent: Academia Press.

Reuse, S. (07.10.2013). Open huis in Brugse gevangenis. *De Standaard*. [30.05.2014, Archief van De Standaard Online: http://www.standaard.be/cnt/dmf20131006_00777429]

Snacken, S., & Tournel, H. (2009). *Vorming, opleiding en arbeidstoeleiding in 7 Vlaamse gevangenissen*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Vanthuyne, T. (2012). Onderwijs, sociaal-cultureel werk en sport in de forensische context. In R. Roose, F. Vander Laenen, I. Aertsen, & L. Van Garsse (Reds.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk* (pp. 223-238). Gent: Academia Press.

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. *Opleidingsaanbod en centra*. [13.03.2014, Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming: http://www.ond.vlaanderen.be/volwassenenonderwijs/cursisten/opleidingsaanbod_centra.htm].

Vlaamse Overheid Departement Onderwijs en Vorming. (2010). *Tussentijds evaluatie decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs. Rapport 'onderwijs aan gedetineerde'*. Vlaamse Overheid Departement Onderwijs en Vorming [26.11.2013, Vlaamse Overheid Departement Onderwijs en Vorming: http://www.ond.vlaanderen.be/volwassenenonderwijs/beleid/documenten_evaluatie_regelgeving/Nota_evaluatie_onderwijs_gedetineerden_definitief08022010.pdf].

Vlaamse Overheid Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. (2010). *Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden: de Vlaamse gemeenschap in de gevangenis* [Brochure]. Brussel: Vlaamse Overheid Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Vocvo. *Begeleidende informatie bij het structuurschema onderwijs aan gedetineerden*. [13.03.2014, Vocvo: <http://www.vocvo.be/sites/default/files/Begeleidende%20informatie%20bij%20het%20structuurschema%20onderwijs%20aan%20gedetineerden.pdf>].

BIJLAGEN

Bijlage 1: Lijst geschoolde arbeid Vlaamse gevangenen

Schijnwerkerij	
Hoogstraten	FMF hoogstraten schijnwerkerij tel: 03/340 48 66 Vermeersch Eric Luyckx Luc
Leuven Centraal	DLD leuvencentraal schijnwerkerij tel: 016/31 03 85 Dhooge Filip Mergits Pierre Goethuis Jan

Kleermakerij	
Brugge	DLD brugge kleermakerij tel: 0479/19 85 13 Hansi Declerck Desmyttere Filip Dewaegemaeker Christel
Oudenaarde	FMF oudenaarde werkhuis 3 tel: 055/338 725 -055/338 726 Schamp Christa Verbruggen Peter

Smidse	
Merksplas	DLD merkplas smidse tel: 014/47 34 06 Verbist Paul Boermans Jan
Brugge	DLD brugge smidse tel: 050/457 271 Demeyere Bruno Deseintebein Ronny

Drukkerij	
Hoogstraten	drukkerij.hoogstraten@skynet.be tel: 03/340 48 62 Lauwers Tom Meulders Robby Van Gool Guy
Merkplas	DLD merksplas drukkerij 014/473 405 Goijens Jessica De Strijker Hubert Geerts Marc

Boekbinderij	
Leuven Centraal	FMF leuvencentraal boekbinderij 016/310 383 Noe Marc

Scanning	
Hasselt	Werkplaats 1

Bakkerij	
Hoogstraten	DLD Hoogstraten Bakkerij

Bijlage 2: Topiclijsten

TOPICLIJST: ONDERWIJSCOORDINATOR HOOGSTRATEN

PERSONALIA

Naam

Functie

ONDERWIJSAANBOD

Hoe bepaald?

Organisatie in functie van arbeid?

Inschrijvingen: hoeveel mogelijk en hoeveel effectief?

Examens?

Beroepsopleidingen: hulpkok, tuinbouw

Verhouding tot andere cursussen? Populair?

DOORSTROMING NAAR ARBEID

Arbeid

→ mogelijke doorstromingen?

Gebeurt doorstroming effectief?

Nee: mogelijke oorzaken?

Ja: welke positieve effecten? Nadelen?

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: DIRECTIELID HOOGSTRATEN

PERSONALIA

Naam

Functie

ARBEID

Procedure wanneer gedetineerde wilt werken

Vereisten om te mogen werken?

Kijken naar :voorgeschiedenis, gevolgde opleiding voor/tijdens detentie, vroegere job

Krijgen sommigen voorrang? (door vorige job/ opleiding)

Rekening houden met lengte van straf?

Intakegesprek?

Nood aan geschoolde arbeiders?

Meerwaarde om geschoolde arbeiders te hebben?

DOORSTROOM

Gebeurt volgens u een doorstroom van opleiding naar arbeid?

Oorzaken?

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: TECHNISCHE DIENST HOOGSTRATEN

PERSONALIA

Naam

Functie

ARBEID

Procedure wanneer gedetineerde wil werken?

Vereisten aan gekoppeld?

Speelt duur gevangenisstraf een rol?

Naar voorgeschiedenis van gedetineerden gekeken? (werk/opleiding)

Intakegesprek?

Bewijs van de werkervaring?

DOORSTROOM

Gebeurt doorstroom opleiding naar arbeid?

Nee: mogelijke oorzaken?

Ja: voor- en nadelen?

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: HOOFD MESONIVEAU

PERSONALIA

Naam

Functie

ONDERWIJS

Bepaling aanbod beroepsopleidingen?

ARBEID

Procedure voor iemand die wil werken

Voorwaarden aan gekoppeld?

Bepalen van werk: werk dat iedereen kan doen of waar bepaalde kennis voor nodig is?

Welke bijdrage aan gedetineerden?

Werkplekieren: leren van algemene of beroepscompetenties?

DOORSTROOM OPLEIDING NAAR ARBEID

Gebeurt de doorstroming van beroepsopleiding naar arbeid?

Nee: mogelijke oorzaken?

Ja: welke positieve effecten? Nadelen?

Beschikbare werk:

Geschoolde arbeiders nodig?

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: KEUKEN MERKSPLAS

PERSONALIA

Naam

Functie

ONDERWIJS

Aantal personen in les + maximum

Motivatie cursisten? (beroepsmogelijkheid)

ARBEID

Procedure wanneer gedetineerde in keuken wil werken?

Vereisten aan gekoppeld?

Speelt duur gevangenisstraf een rol?

Naar voorgeschiedenis van gedetineerden gekeken? (werk/opleiding)

Moeten werknemers cursus hulpkok in gevangenis gevolgd hebben?

 Zo nee, nuttig om geschoolde arbeiders te hebben?

Intakegesprek?

Bewijs van de werkervaring?

DOORSTROOM

Gebeurt doorstroom opleiding naar arbeid?

 Nee: mogelijke oorzaken?

 Ja: voor- en nadelen?

Mensen die opleiding in keuken volgen en daar ook werken tegelijkertijd?

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: ONDERWIJSCOORDINATOR MERKSPLAS

PERSONALIA

Naam

Functie

ONDERWIJSAANBOD

Hoe bepaald?

Organisatie in functie van arbeid?

Inschrijvingen: hoeveel mogelijk en hoeveel effectief?

Examens?

Beroepsopleidingen: elektriciteit, bouw, decoratie, bedrijfsbeheer, hulpkok, alle computerlessen?

Verhouding tot andere cursussen? Populair?

DOORSTROMING NAAR ARBEID

Arbeid

→ mogelijke doorstromingen?

Gebeurt doorstroming effectief?

Nee: mogelijke oorzaken?

Ja: welke positieve effecten? Nadelen?

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: ONDERWIJSCOORDINATOR OUDENAARDE

PERSONALIA

Naam

Functie

ONDERWIJSAANBOD

Hoe bepaald?

Organisatie in functie van arbeid?

Inschrijvingen: hoeveel mogelijk en hoeveel cursisten effectief?

Examens?

Beroepsopleidingen: loodgieter en technisch tekenen

Verhouding tot andere cursussen? Populair?

DOORSTROMING NAAR ARBEID

Arbeid

→ mogelijke doorstromingen?

Gebeurt doorstroming effectief?

Nee: mogelijke oorzaken?

Ja: welke positieve effecten? Nadelen?
Aanbevelingen?

TOPICLIJST: HOOFD KLEERMAKERIJ OUDENAARDE

PERSONALIA

Naam

Functie

ARBEID

Wat doen gedetineerden exact in de kleermakerij?

Procedure voor iemand die in kleermakerij wil werken

Voorwaarden aan gekoppeld?

Werk dat iedereen kan doen of waar bepaalde kennis voor nodig is?

Opleiding nodig?

Bepaalde uur van aanleren of tijdens werk?

Hoe aangeleerd?

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: DIRECTIELID WERKHUIZEN OUDENAARDE

PERSONALIA

Naam

Functie

ARBEID

Procedure wanneer gedetineerde wilt werken

Geschreven procedure?

Vereisten om te mogen werken?

Kijken naar :voorgeschiedenis, gevolgde opleiding voor/tijdens detentie, vroegere
job

Krijgen sommigen voorrang? (door vorige job/ opleiding)

Rekening houden met lengte van straf?

Intakegesprek?

Nood aan geschoolde arbeiders?

Meerwaarde om geschoolde arbeiders te hebben?

DOORSTROOM

Gebeurt volgens u een doorstroom van opleiding naar arbeid?

Oorzaken?

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: ONDERWIJSCOORDINATOR MECHELEN

PERSONALIA

Naam

Functie

ONDERWIJSAANBOD

Hoe bepaald?

Organisatie in functie van arbeid?

Inschrijvingen: hoeveel mogelijk en hoeveel effectief?

Examens?

Beroepsopleidingen: elektriciteit, bedrijfsbeheer, photoshop, ICT?

 Webleren? Zo andere beroepsopleidingen volgen?

 Verhouding tot andere cursussen? Populair?

DOORSTROMING NAAR ARBEID

Arbeid: huishoudelijke dienst

 Technische dienst

 Werkhuis

 → mogelijke doorstromingen?

Gebeurt doorstroming effectief?

Nee: mogelijke oorzaken?

Ja: welke positieve effecten? Nadelen?

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: HOOFD TECHNISCHE DIENST MECHELEN

ARBEID

Functie

Werken gedetineerden in technische dienst?

Ja: welk werk?

Nee: waarom niet?

Zou het nuttig zijn?

Gedetineerden die beroepsopleiding hebben gevolgd laten werken?

Bewijs van wat ze geleerd hebben

Aanbevelingen?

TOPICLIJST: DIRECTIELID TEWERKSTELLING MECHELEN

PERSONALIA

Naam

Functie

ARBEID

Procedure wanneer gedetineerde wilt werken

Vereisten om te mogen werken?

Kijken naar :voorgeschiedenis, gevolgde opleiding voor/tijdens detentie, vroegere job

Krijgen sommigen voorrang? (door vorige job/ opleiding)

Rekening houden met lengte van straf?

Intakegesprek?

Nood aan geschoolde arbeiders?

Meerwaarde om geschoolde arbeiders te hebben?

DOORSTROOM

Gebeurt volgens u een doorstroom van opleiding naar arbeid?

Oorzaken?

Aanbevelingen?

Bijlage 3: Voorbeeld interviewtranscript

Interview met de onderwijscoördinator van Merksplas

I: Wat is uw functie?

R: Onderwijscoördinator in Merksplas en Turnhout.

I: Wat houdt die functie juist in?

R: Onderwijscoördinator houdt vooral in het organiseren van onderwijsaanbod binnen de muren, dus het groepsaanbod. Dat zijn de contacten met de scholen, het afnemen van intakes, het registreren van mannen in't GOS. Als mannen niet naar de lessen gaan, die opvolgen en zien waarom dat dat niet gaat, de contacten met de lesgevers, ook zien dat die op de hoogte zijn van de werking hier in de gevangenis en dergelijke.

I: Hoelang werkt u hier al?

R: Ik ben begonnen in september, dus 7 maanden denk ik dan.

I: Het onderwijsaanbod, hoe wordt dat hier juist bepaald?

R: Het onderwijsaanbod wordt bepaald..nu normaal gezien proberen we zoveel mogelijk in te spelen op de behoefte van de mannen. Dus we willen heel graag vraaggericht werken maar dat is heel moeilijk vanuit onderwijs omdat ge natuurlijk gebonden zijt aan de scholen die hier lesgeven, die niet zomaar alles mogen geven want die moeten daar dan programmaties van aanvragen enz. Waar baseren we ons dan wel op? We hebben het nu juist gedaan in de werkgroep: we kijken naar de cursussen die we gegeven hebben-hoeveel inschrijvingen hadden we daarvoor, hoeveel mannen zijn er gestart, hoeveel mannen hebben dat uiteindelijk rond gemaakt. We kijken ook naar vragen van de PSD, als die zeggen van 'ja, we hebben van de mannen dit of dat gehoord, dat ze wel graag willen volgen'. Hetzelfde van mensen van trajectbegeleiding en dan zitten we samen met de scholen om te zien wat ze kunnen aanbieden. We zitten samen met directie, die kunnen zeggen wat er mogelijk is binnen de inrichting met veiligheid en dergelijke. Bijvoorbeeld een lasopleiding organiseren is niet zo evident als een taal cursus ofzo he. Ik denk dat dat zowat het belangrijkste is waar ge rekening mee moet houden: dus zien wat de school kan aanbieden, wat er kan in de inrichting en wat er we eerder hebben gegeven dat gewerkt heeft.

I: De opleidingen in deze gevangenis, worden die georganiseerd in functie van het werk in de gevangenis?

R: Nee, dat gebeurt eigenlijk niet. Vooral ja, hier in de gevangenis veel van het werk in de werkhuizen is natuurlijk ongeschoolde arbeid. Wat is dat? Dozen vouwen, paletten maken, werk aan de drukkerij dat is dan papier snijden en dergelijke. Dat is werk waar ge

over het algemeen geen opleiding voor nodig hebt. Wat wel interessant is dat in de keuken de lessen hulpkok, dat daar zelf gegeven wordt door de chef van de keuken. Dus als die ziet van ah die man werkt in de keuken en die schrijft zich ook in voor de lessen, dan zal die gemakkelijker daarvoor geselecteerd worden. Hetzelfde in de andere richting, dat als die dan achteraf aangeeft van kijk, ik ben wel geïnteresseerd om in de keuken te werken, dan C. kent die dan al, en dan maakt die meer kans om daar te staan.

I: Hoeveel mensen kunnen zich per les ongeveer inschrijven?

R: Inschrijvingen daar staat geen limiet op. Ze mogen zich inschrijven voor zoveel als ze willen, er kunnen er 15 mannen starten. Dat is veiligheidsoverweging. Nu in de keuken of in den bark voor de praktijklessen is ook geen plaats voor meer dan 15 man. In een theorieles zou dat eventueel kunnen, maar uit veiligheidsoverwegingen mag dat niet. Wat wel doen is bijvoorbeeld voor hulpkok schrijft zich dan 45 man in, ik ga die samen met de lesgever dan allemaal zien en wij maken daar dan een soort van ranking in. Dus we selecteren er 15 die mogen starten. Dan halen we de lijst erbij van de overschot van de mannen en dan kijken we naar wie er nog geschikt is om te starten, en dan maken we daar een ranking in. Als er dan ene stopt dan is er nog de eerste reserve, tweede reserve,...dan mogen die, moesten er mannen uitvallen, dat ze uiteindelijk toch niet naar de les komen of dat ze op transfer gaan of omdat ze vrij gaan, om eender welke reden dat ze niet meer in de les zitten, kunnen die instappen. Nu dat kan natuurlijk ook niet onbeperkt. Vanuit de school moet mannen twee derde van de lessen aanwezig zijn om attesteerbaar te zijn. Dus als een derde van de lessen geweest zijn, mogen wij niemand meer inschrijven. Nu voor een les dat een semester duurt is een derde van de lessen natuurlijk twee maanden, maar realistisch gezien na twee maanden nog instappen, dat is praktisch niet meer haalbaar want dan wil dat zeggen dat de lesgever twee maanden lessen moet inhalen bij die man. Dus op zo'n cursussen leggen we die lat voor niet meer in te schrijven wel wat eerder dan effectief het een derde moment, omdat het voor de lesgever te doen moet zijn natuurlijk.

I: Die ranking, gebeurt dat dan aan de hand van die intakegesprekken?

R: Ja. Dus we hebben ze allemaal gezien, en dat gebeurt dan door mij – de onderwijscoördinator- en de leerkracht. En dan houden we rekening met oké, spreekt die man genoeg Nederlands, hoe is het gevoel van de lesgever bij die man, heeft die het gevoel van 'dat is wel iemand dat het cava gaat doen in mijn klasgroep, of is dat iemand waarvan ik denk nee ', en eerdere ervaringen dat we ermee gehad hebben – heeft die al eerder lessen gevolgd, heeft hij die toen volgemaakt of heeft die na twee lessen al afgehaakt- en daar dan rekening mee houden.

I: Zitten de lessen hier vol?

R: Dat is afhankelijk van welke les het is. Nu een praktijkgerichte les, zoals wij hier hulpkok, bouw, elektriciteit, sanitair, decoratie, maar ook VCA, bedrijfsbeheer... de

lessen waar de mannen concreet kunnen zien wat ze er direct mee kunnen doen, zijn vol. Dan start ge met 15 man, maar ge zult niet met 15 man eindigen, de uitval dat is van zoveel dingen afhankelijk. Nu taallessen dat ligt dikwijls wat moeilijker omdat ge daar meerdere niveaus van hebt. Zeker bijvoorbeeld een cursus Nederlands, daar wordt nog 'ns onderscheid in gemaakt tussen niveau basiseducatie, niveau CVO en dan binnen basiseducatie hebt ge enorm veel verschillende niveaus., binnen CVO's hebt ge enorm veel verschillende niveaus. Het is echt niet gemakkelijk om in zo'n grote inrichting als Merksplas daar 15 van te hebben. Het is al niet gemakkelijk om er 10 te hebben en ge moet er 10 hebben om te kunnen starten. Want anders maken de scholen er zelf verlies op. Natuurlijk ook begrijpelijk dat ze dat niet willen doen he.

I: Dus kan ik dan eigenlijk vaststellen dat beroepsopleidingen ergens populairder zijn dan andere soort lessen?

R: Ja, dat is populairder omdat het dikwijls ook voor de mannen ... ze zien minder goed het verband tussen later werk vinden en nu ne cursus Frans gaan volgen.. dus dan oh ik wil later een café beginnen of ik wil in de horeca gaan werken dus ik kan kookles gaan volgen... dat is voor de mannen ook gemakkelijker om te zien. Bijvoorbeeld een cursus bedrijfsbeheer, dat is voor hun ook heel duidelijk ' aah het gaat voor mij moeilijk worden om werk te vinden, dan wordt ik wel zelfstandige, maar ik kan geen zelfstandige worden als ik geen attest bedrijfsbeheer heb, dus dan ga ik bedrijfsbeheer volgen'. Dat is voor de mannen duidelijk, dat is gemakkelijker voor hen om te zien van wat ze er concreet direct mee zijn.

I: Om zo'n attest te halen van eender welke opleiding hier, wat moeten ze daarvoor doen? Zijn daar examens aan verbonden?

R: Dat is afhankelijk van welke opleiding het is. Nu ze moeten om te beginnen twee derde van hun tijd aanwezig zijn om attesteerbaar te zijn, en dan hangt het ervan af of ge werkt met, bijvoorbeeld de AAV hier, die werken met permanente evaluatie. Dat wilt zeggen dat die gedurende het jaar een aantal testen doet, en als ze dan, zoals vroeger in't middelbaar, dagelijks gemiddelde, als ge daarop geslaagd bent, zijt ge geslaagd. Er zijn ook lessen die 1 keer op't einde van het semester een groot examen doen en dan moeten ze dat doen natuurlijk he. Dat is dus afhankelijk van de school die bepaalt hoe ze dat doen. Nu denk ik dat de meeste hier wel werken met permanente evaluatie. Vooral omdat het ook al wel eens gebeurt dat mannen vlak voor het einde van hun cursus op transfer gaan, als ze dan genoeg testen hebben meegedaan krijgen ze hun attest nog wel.

I: Dus voor dat dagelijks gemiddelde, dat zijn ook testen die ze moeten doen tijdens de lessen?

R: Ja, dat zijn dan, ja zoals vroeger in het middelbaar he. Dan zijn er een aantal lessen en dan krijgen ze van die hoofdstukken test en als ze daarop geslaagd zijn... Als ze dan niet geslaagd zijn is dat ook niet zo'n drama want er zullen er nog volgen.

I: Welke mogelijke doorstromingen zijn er volgens u mogelijk van onderwijs naar arbeid binnen de gevangenis hier?

R: De belangrijkste denk ik dat dat in de keuken is. Wij hebben hier ook wel een huishoudelijke dienst, en daar werken eigenlijk heel weinig gedetineerden. Ik denk, dat zijn ongeveer twee of drie geïnterneerden die bij de huishoudelijke dienst werken, maar die zijn dan ook ja, opgeleid door de huishoudelijke dienst. Opgeleid is nu een groot woord, maar de huishoudelijke dienst zegt daar tegen wat ze moeten doen en ze doen dat dan. En het feit is natuurlijk dat we hier in Merksplas met niet zo'n lange strafduur zitten. Ze zitten op deze moment 6 jaar, meer dan 7 jaar dat ze op transfer moeten naar een andere inrichting. 7 jaar, als ge dan een VI datum van een derde telt dat is dan 2 jaar, als ge dan een opleiding van een jaar doet, dan kunde nog een jaar werken. Als ze dan niet eerder weg zijn, dus het is natuurlijk aan de huishoudelijke dienst voor te zeggen 'we leren die mannen allemaal op', dat wordt dan deeltijds intensief natuurlijk.

I: Dus die doorstroming kan er dan vaak niet zijn door de korte strafduur dan?

R: In sommige inrichtingen natuurlijk wel hé. Kijk naar Leuven-Centraal of Oudenaarde, daar zijn de strafduren veel langer. Nu als het gaat om basistechnieken, bijvoorbeeld ne cursus lassen kunt ge perfect inplannen op een semester. Als de mannen hier dan drie jaar zitten, dan heeft dat wel zin. Het is heel afhankelijk van welk werk het is he. Als ge echt iemand wilt opleiden tot een volleerd lasser, dat duurt drie jaar. Dat is niet realistisch hier. Maar als ge zegt van oké, we hebben iemand nodig voor simpel laswerk, we doen een cursus laswerk, dat gaat wel.

I: Zou u het positief vinden als die doorstroom er wel zou zijn?

R: Ik denk dat het voor de mannen wel een goede motivatie zou kunnen zijn om een cursus vol te houden, als ze weten dat er daarna een plaats voor hen is in't werkhuis en vooral als die plaats beter betaald zou zijn dan een job in't werkhuis waar ge geen opleiding voor gevolgd hebt. Ik weet niet in welke mate dat dat nu, aangezien er weinig geschoolde arbeid is, weet ik niet waar ze eigenlijk meer voor betaald worden.

I: Hebt u aanbevelingen voor hoe er toch maar een betere doorstroom te hebben?

R: Ja ik denk dat het op veel manieren een kwestie van communicatie is. Wij hebben heel weinig zicht op wat er allemaal gebeurt in de werkhuisen. Allez ik weet wel dat er de Passek is, dat wij een smidse hebben en een drukkerij enz, maar wat die juist doen.. En ik geloof dat ze in de werkhuisen ook geen goed beeld hebben van wat er van onderwijs is.

Dus ik denk dat dat al een groot probleem is en ik denk dat het dan ook heel vaak niet gebeurt dat er doorgegeven wordt dat mannen een onderwijstraject hebben gevolgd, wat dat op zich wel goed zou zijn. We laten dat hier wel op een groene kaart bij de griffie zetten, maar als de griffie dat dan niet doorgeeft aan de werkhuizen -wat ook wel begrijpelijk is want dat is voor de griffie natuurlijk een hele hoop extra werk als die dat moeten doorgeven. Dus er zijn wel manieren om dat te verbeteren en ik denk dat het daarom niet zo ingewikkeld moet zijn. Dat gaat gewoon al door is samen te zitten met onderwijs en de werkhuizen, want dat gebeurt wel niet zo veel.

Bijlage 4: Toelating Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen

Federale Overheidsdienst
Justitie

Directoraat-generaal
Penitentiaire Inrichtingen EPI
Dienst Managementondersteuning

Shana Frans

CONTACT Marijke D'haeseleer, administratief assistent
TEL 02 542 82 57
FAX 02 542 82 84
E-MAIL marijke.dhaeseleer@just.fgov.be
ADRES Willebroekkaai 33, 1000 Brussel
DATUM 1 april 2014
KOPIE aan de betrokken gevangenis

BETREFT ONDERZOEK

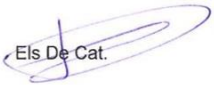
Geachte,

In antwoord op uw schrijven van 24 maart 2014 laat ik u weten dat u als studente criminologie aan de KU Leuven en stagiair bij Vocvo, onderzoek mag voeren naar de doorstroom van onderwijs naar arbeid binnen de gevangenis van Mechelen, Merksplas, Hoogstraten en Oudenaarde en hiervoor de toestemming krijgt tot het interviewen van enkele personeelsleden en directieleden van de hierboven genoemde gevangenis.

Voor verdere praktische afspraken kan u contact opnemen voor :

- de strafinrichting te Mechelen met mevrouw Leen Lion, inrichtingshoofd, op het nummer 015/44.62.70.
- de strafinrichting te Merksplas met de heer Engelbert Brebels, inrichtingshoofd, op het nummer 014/47.33.11
- het penitentiair schoolcentrum te Hoogstraten met mevrouw Sylvia Van Steenkiste, inrichtingshoofd op het nummer 03/340.48.00
- de strafinrichting te Oudenaarde met de heer Hans Claus, inrichtingshoofd op het nummer 055/33.86.86.

Met vriendelijke groet,

Els De Cat.

Bijlage 5: Structuurschema onderwijs aan gedetineerden

LIJST MET AFKORTINGEN

VO	volwassenenonderwijs
SNPB	Samenwerkingsverband Netgebonden pedagogische Begeleidingsdiensten
PBD	Pedagogische begeleidingsdienst
GO!	Gemeenschapsonderwijs
VSKO	Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (koepel katholiek onderwijs)
POV	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (koepel provinciaal onderwijs)
OVSG	Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (koepel stedelijk en gemeentelijk onderwijs)
VOCVO	Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs
CVO	Centrum/centra voor volwassenenonderwijs
CBE	Centrum/centra voor basiseducatie
OC	Onderwijscoördinator

